

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
“ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ”**

НАУКОВО-АНАЛІТИЧНА ДОПОВІДНА

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІ ДИСБАЛАНСИ РИНКУ ПРАЦІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

**ОЦІНКА ТА НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНО-КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ДИСБАЛАНСІВ
РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ**

Київ 2020

Кадрове забезпечення регіональної економіки робочою силою середнього кваліфікаційного рівня потребує збалансованого та гармонійного розвитку двох взаємопов'язаних ринків: ринку праці, що забезпечує попит на кваліфікованих робітників, та ринку освітніх, послуг на рівні професійної освіти. У більшості країн професійна освіта робітників виступає визначальним чинником ефективності економіки, зниження безробіття, покращення якості життя робочої сили. Так, у східноєвропейських країнах частка осіб із професійно-технічним освітнім рівнем сягала близько 70% зайнятого населення (табл. 1). А у країнах ЄС майже половина всіх учнів другого етапу середньої освіти навчалася за професійно-освітніми програмами¹. Динаміка чисельності осіб, які були охоплені освітніми програмами професійно-технічних закладів в Україні, за досить тривалий період часу засвідчує, що їх частка не перевищує 30–35% усього населення.

Таблиця 1

Динаміка охоплення населення професійно-технічною освітою, %

Країна	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2017
Чехія	69,9	72,9	72,6	70,4	69,8
Німеччина	..	60	61,1	58,2	58,6	59,1	59	57,8
Угорщина	22,9	30,8	39,5	49	53,5	56,6	57,3	59,1
Польща	..	54,3	47,7
Румунія	50,4	52,7	52,2	50,2	52,8
Словаччина	59	65,1
Україна	22	30,7	37,4	38,1	36,8	36,8
США	51,6	56,3	51,6	50,7	49	48,1	47,5	..

Джерело. розраховано авторами за даними Євростату. URL: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_uae_ent03&lang=en

Низький рівень охоплення професійними освітніми програмами був характерний щедля радянської економіки. Так, в Україні цей рівеньтрохи перевищував 22%, порівняно із 51% рівнем охоплення у США. Це було пов'язано із низькою престижністю робітничих професій, носії яких сприймалися суспільством як «вторинні» або менш соціально значущі, попри

¹Spotlight on VET – 2018 compilation:vocational education and training systems in Europe. Luxembourg: Publications Office. Cedefop,2019.URL:https://www.cedefop.europa.eu/files/4168_en.pdf

те, що для суспільства вони залишаються функціонально важливими. На наш погляд, саме ціннісні розбіжності суспільства із економічними потребами призводять до розбалансованості механізму співіснування ринків освіти та праці. Неспроможність забезпечення ефективну взаємодію цих двох соціально значимих ринків проявляється у збереженні постійного істотного попиту на працівників робітничих професій (рис. 1).

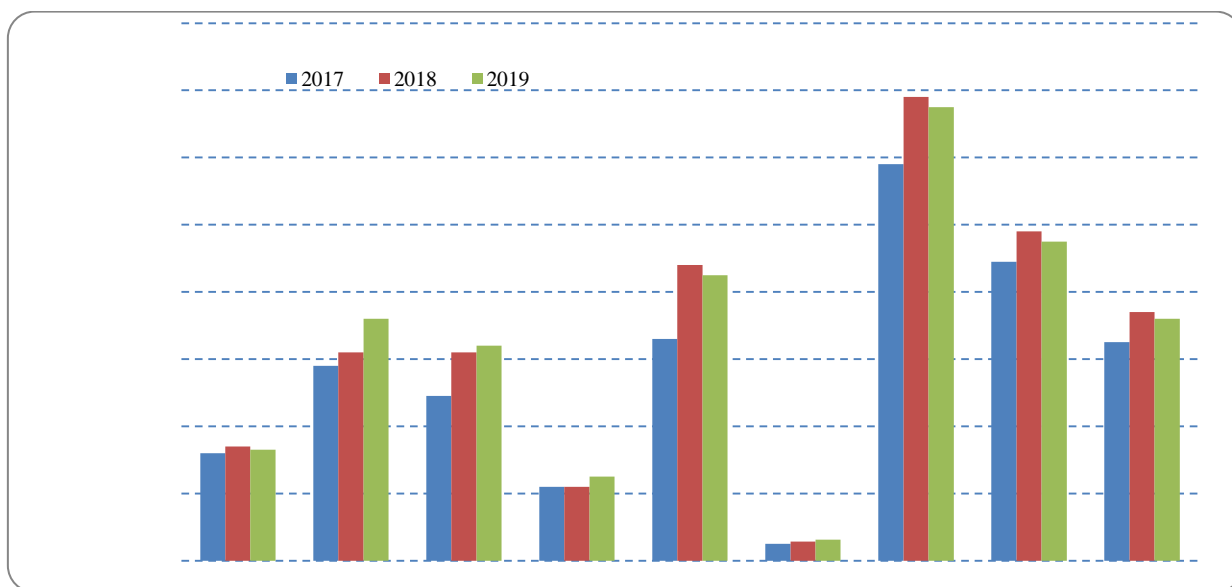

Рис. 1. Динаміка попиту на робочу силу в Україні у розрізі професій

Джерело: розраховано авторами за даними Державного центру зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/analitika-ta-statystyka>

Так, частка вакансій робітничих професій (4–8 професійні групи Класифікатора професій) серед їх загальної кількості протягом останніх десяти років залишається понад 70%. Незважаючи на постійно існуючий попит на робітничі професії, стейкхолдери неодноразово наголошували на недостатню якість професійної освіти та рівень отриманих професійних компетенцій слухачів – майбутніх робітників².

Можна констатувати, що вітчизняна система підготовки кадрів не виконує в повному обсязі основні завдання, серед яких виокремлюються: забезпечення економіки кваліфікованими кадрами; збалансування попиту та пропозиції відповідно до пріоритетів розвитку економіки; забезпечення

²Інформаційно-аналітичне забезпечення освітньої реформи в Україні: монографія / за ред. С.Л. Лондара ; ДНУ «Інститут соціальної аналітики». Київ, 2017. С. 103.

молоді першим робочим місцем відповідно до отриманої освіти, створення умов для її професійного та кваліфікаційного розвитку, посилення соціального партнерства між усіма стейкхолдерами; оновлення змісту освітніх та професійних програм навчання, зміцнення матеріально-технічної бази навчання. Система професійної освіти в Україні характеризується розгалуженою мережею закладів та значною кількістю професій, за якими ведеться підготовка. Найбільша кількість закладів, за даними МОН³, розташована на Дніпропетровщині (60 закладів), Львівщині (56) та Донеччині (44), а загальна кількість учнів ПТНЗ в Україні становить 253,9 тис. осіб.

Серед недоліків сучасної системи професійної освіти слід відзначити невідповідність обсягів регіонального замовлення на підготовку ПТНЗ, неефективність переліку професій, за якими здійснюється підготовка, оскільки органи регіональної влади не мають аналізу регіонального ринку праці розрізі професій. Констатація цієї проблеми вимагає створення дієвої системи моніторингу освітніх послуг сфери професійно-технічної освіти на рівні регіону, що має сприяти реальному плануванню обсягів та напрямів професійної підготовки. Слід враховувати, що підготовка кваліфікованих робітників здійснюється переважно на рівні регіону, тому моніторинг потреби у розрізі професій і обґрунтування перспективної потреби доцільно розглядати на рівні регіону. Основними параметрами збалансованості попиту та пропозиції робочої сили на рівні регіонального ринку праці є навантаження на одне вільне робоче місце та рівень працевлаштування. Саме поєднання цих двох показників регіонального ринку праці дозволило отримати типологізацію регіональних ринків праці за рівнем збалансування на них попиту та пропозиції (рис. 2).

³Професійна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/profesiyno-tekhnichna-osvita>

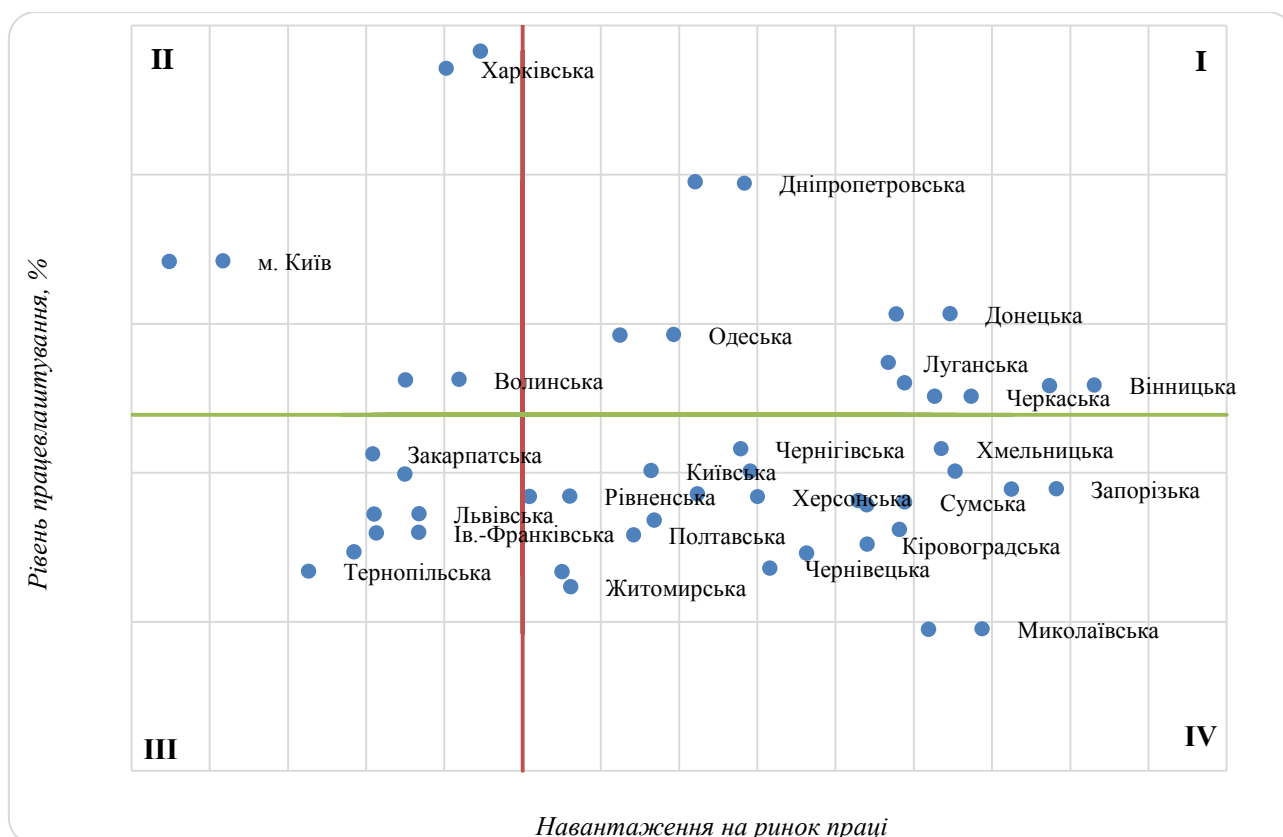

Рис. 2. Типологія регіонів України за рівнем збалансованості попиту на робочу силу та її пропозиції на регіональних ринках праці, 2016–2018 рр.

Джерело: розраховано автором за даними обласних центрів зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua>

Таким чином, у секторах I та IV зосереджені регіони України, іт спостерігається надлишок трудових ресурсів, відповідно в інших двохрозмістилися території із кадровим дефіцитом. Разом із тим у секторах III та IV локалізовано регіони, де можливості робочої сили застосувати свої трудові зусилля виявилися гіршими, ніж у середньому по Україні, що може серед іншого свідчити про існування суттєвішої якісної невідповідності характеристик робочої сили та робочих місць на цих територіях, наприклад, за такими параметрами, як галузева, професійна або освітня приналежність.

Отримані нами значення рівня регіонального структурного безробіття (рис. 3) за період 2014–2019 рр. засвідчують те, що існуюча в Україні незайнятість (офіційно зареєстрована) на 11–13% пояснюється диспропорціями в територіальній структурі попиту та пропозиції робочої сили, подолати які можливо лише за рахунок переміщення або працівників, або робочих місць із

одного регіону до інших (рис. 2).

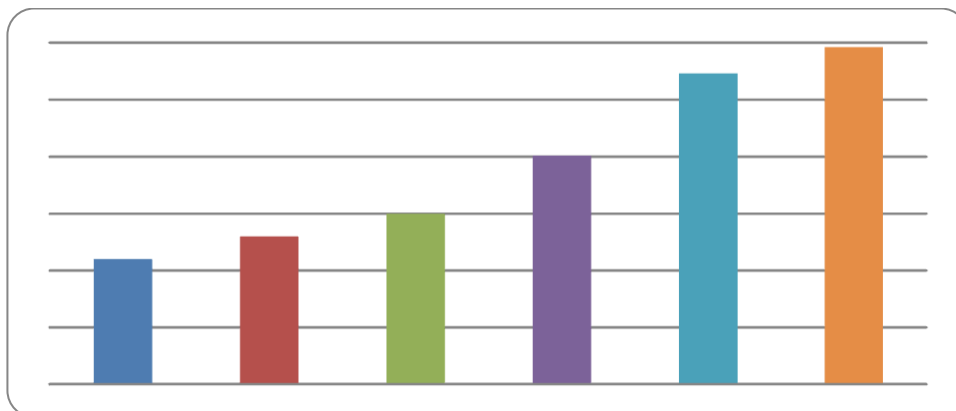

Рис. 3. Рівень регіонального структурного безробіття в Україні, 2014–2019 рр.,% до зареєстрованого безробіття

Джерело: розраховано за даними обласних центрів зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua>

Однчасне існування безробіття та вакантних робочих місць на регіональних ринках праці дозволяє припустити наявність локальних дисбалансів між попитом на робочу силу та її пропозицією, зокрема галузевих, професійних або освітніх.

За нашими оцінками, в середньому за досліджуваний період майже 20% зареєстрованих безробітних в Україні за своєю галузевою приналежністю не відповідали поточному попиту на працю. Що ж до професійних диспропорцій, то, за нашими розрахунками, близько 10% офіційно безробітних в Україні за професіями були структурними, тобто такими, яких необхідно «перемістити» у професійні групи з характеристиками, що відповідатимуть пропонованим вакансіям. Інший же спосіб розв'язання проблеми – зміна структури вакантних робочих місць.

Здійснивши оцінку факторів впливу на рівень структурного безробіття методом декомпозиції, ми дійшли висновку, що майже 80% регіонального структурного безробіття в Україні формується дисбалансами на рівні регіональних ринків праці. Нами сформовано перелік областей, «внесок» яких у структурне безробіття є найістотнішим. Оскільки дисбаланс може бути оцінено як з боку попиту, так і з боку пропозиції, то і області нами було згруповано саме у дві групи. До першої увійшли регіони, де великій

кількості вакантних робочих місць відповідає відносно мала кількість офіційних безробітних. Друга група об'єднує території з високим рівнем безробіття і відносно невеликою кількістю вакансій (табл. 2).

Таблиця 2

Області України з найбільшими дисбалансами між попитом та пропозицією робочої сили та їхні внески в обсяг регіонального структурного безробіття, 2016–2018 рр.

Характер дисбалансу	
<i>Дефіцит робочої сили</i>	<i>Дефіцит вакансій</i>
м. Київ	Запорізька область
Львівська область	Вінницька область
Івано-Франківська область	Черкаська область
Волинська область	Миколаївська область
Тернопільська область	Сумська область
Харківська область	Дніпропетровська область

Джерело: розраховано авторами за даними обласних центрів зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua>

Фокус нашого дослідження зосередимо на *Запорізькій* області України, що характеризується відносно *високими дисбалансами* між попитом на робочу силу та її пропозицією за рахунок *надлишку* трудових ресурсів, які мають надто обмежені можливості застосування своїх трудових зусиль у межах регіону. Таким чином на перше місце виходить проблематика якості кваліфікованих робітників, які формують попит на вільні робочі місця, та рівня відповідності отриманих компетенцій очікуванням роботодавців. Галузева спеціалізація та ступінь розвиненості й результативності для регіональної економіки оцінюється за допомогою коефіцієнта локалізації, згідно з яким види економічної діяльності регіональної економіки розподіляються на базові, місцевого значення та галузі, на яких регіон не спеціалізується. Розрахунок таких коефіцієнтів для Запорізької області дав нам змогу оцінити рівень конкурентоспроможності галузей в економічній структурі країни (табл. 3)

Таблиця 3

Класифікація видів економічної діяльності Запорізької області за рівнем конкурентоспроможності⁴

Вид економічної діяльності	Коефіцієнт локалізації		Темп зростання, 2017/2013, %		Тип ВЕД за рівнем конкурентоспроможності
	2013	2017	у регіоні	в країні	
1	2	3	4	5	6
Базові					
Операції з нерухомим майном	1,922	3,334	83,05	45,72	Обмеженого розвитку
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,881	1,973	194,80	83,12	Сильний
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,488	1,701	90,83	75,92	Обмеженого розвитку
Переробна промисловість	1,631	1,409	72,91	80,65	Депресивний
Місцевого значення					
Фінансова та страхова діяльність	1,073	1,160	80,12	70,76	Обмеженого розвитку
Освіта	0,982	0,995	103,25	97,36	Сильний
Сільське, лісове та рибне господарства	0,828	0,972	79,03	64,28	Обмеженого розвитку
Оптова й роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів	1,119	0,945	80,02	90,45	Депресивний
Професійна, наукова та технічна діяльність	0,613	0,931	135,86	85,41	Сильний
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,996	0,915	88,78	92,26	Депресивний
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,902	0,897	100,26	96,36	Сильний
Надання інших видів послуг	0,788	0,894	116,26	97,88	Сильний
Будівництво	0,826	0,882	103,08	92,21	Сильний
Інформація та телекомунікації	0,542	0,869	165,70	98,69	Сильний
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,808	0,833	93,31	86,47	Обмеженого розвитку
Тимчасове розміщування й організація харчування	0,722	0,770	109,48	97,99	Сильний
Галузі, на яких регіон не спеціалізується					
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,124	0,653	574,74	104,43	Сильний
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,853	0,638	78,30	100,01	Депресивний
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,745	0,182	16,13	63,17	Депресивний

Джерело: тут і далі, якщо іншого не вказано, розраховано за даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності.

⁴**Примітка:** якщо коефіцієнт локалізації дорівнює 1, то це означає, що частки зайнятості в галузі на регіональному та національному рівні співпадають. Якщо коефіцієнт локалізації більше 1 – зайнятість у галузі переважує в економіці регіону порівняно із економікою країни в цілому.

До **базових** у регіоні галузей належать ті, у яких коефіцієнт локалізації понад 1,251. Види діяльності із коефіцієнтом локалізації в діапазоні від 0,751 до 1,25 є **галузями місцевого значення**. Вони обслуговують потреби внутрішньорегіонального ринку та потенційно призначені для збереження в регіоні, разом із базовими формують поточну спеціалізацію регіону. Галузі із коефіцієнтом локалізації менше 0,75 є такими, на яких регіон **не спеціалізується**.

Класифікація видів економічної діяльності за рівнем конкурентоспроможності: **сильні** – в регіоні зростають швидше, ніж на національному рівні; **відсталі** – зростають повільніше, ніж на національному рівні; **обмеженого розвитку** – падіння, але повільніше, ніж на національному рівні; **депресивні** – відбувається падіння швидше, ніж на національному рівні.

Серед **базових видів економічної діяльності** регіону, які відносяться до сильного типу за рівнем конкурентоспроможності, слід виокремити галузь постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Переробна промисловість в області за рівнем конкурентоспроможності зайнятості набуває депресивності, тобто для неї характерним є більш швидке зниження зайнятості, ніж у середньому по економіці країни. Сільське господарство, транспорт, будівництво, торгівля, освіта, охорона здоров'я, інформаційні технології та бізнес-послуги є **видами діяльності місцевого значення** та обслуговують потреби внутрішнього регіонального ринку. Освіту, професійну, наукову та технічну діяльність відносять до галузей із сильним типом конкурентоспроможності, а торгівлю й охорону здоров'я – із депресивним. Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування за досліджуваній період відзначалася значним припливом персоналу і серед непрофільних є зростаючою галуззю.

Конкурентоспроможність регіональної економіки напряму залежить від збалансованості кадрового забезпечення, що у свою чергу характеризується узгодженістю обсягів, профілів та структури підготовки кадрів. Сучасні технологічні процеси характеризуються динамічністю, тому професійна освіта може бути якісною лише за умови глибокої інтеграції з реальною практичною сферою. Ринок праці формує конкурентне середовище та стимулює ефективність діяльності закладів професійної освіти. Структура та обсяги професійної підготовки визначаються не лише вимогами ринку, а й попитом населення на освітні послуги, престижністю тієї чи іншої професії, що є причиною посилення дисбалансу, поглибленням проблем із працевлаштуванням та ефективною зайнятістю. Одним із наслідків дисбалансів є формування депрофесоналізації робочої сили, що проявляється не лише у зниженні попиту на висококваліфіковані професії, а й у втраті рівня кваліфікації за рахунок існування надлишкового освітньо-кваліфікаційного рівня в економіці регіону (табл. 4).

Таблиця 4

**Освітня структура професійних груп зайнятих у Запорізькій області
України та масштаби дисбалансу між кваліфікаційним рівнем
працівників та робочих місць, 2018 р., %**

Показник	Недостатній освітній рівень	Достатній освітній рівень	Надмірний освітній рівень
Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)	13,4	86,6	-
Професіонали	10,5	89,4	
Фахівці	10,2	89,8	
Технічні службовці	1,9	59,9	38,2
Працівники сфери торгівлі та послуг	1,6	80,8	17,5
Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	8,6	85,7	5,7
Кваліфіковані робітники з інструментом	8,6	83,2	14,5
Робітники з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування	0,5	92,2	7,4
Найпростіші професії		38,9	61,1

Джерело: розраховано за даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності

В Україні простежується автономність розвитку ринків праці та освітніх послуг, і Запорізька область не стала винятком. Завищені очікування населення від отриманого рівня освіти простежуються в тому, що 38,2% технічних службовців, 17,5% працівників сфери торгівлі та послуг, 14,5% кваліфікованих робітників з інструментом зайняті на робочих місцях, які не потребують повної та базової вищої освіти. А особливе занепокоєння викликає той факт, що кожен п'ятий, зайнятий на найпростіших роботах, має різного рівня вищу освіту (табл. 4).

Аналіз довів, що проблема незбалансованості за освітньо-кваліфікаційною компонентою вагомо перешкоджає економічному розвитку регіону. За результатами аналітичних викладок авторами виокремлено та комплексно охарактеризовано професійне «ядро» Запорізької області, що охоплює не менше 80% усіх зайнятих за робітничими професіями (табл. 5).

Таблиця 5

Професійне ядро зайнятих на ринку праці Запорізької області

Код	Назва професії	Частка професії у професійному ядрі зайнятих, %	Частка вакансій, %	Частка професії в системі підготовка кадрів ЗПТО регіону
4115	Секретарі	2,13	0,69	0,96
4211	Касири та білетери	2,99	1,24	0,85
4222	Службовці з інформування (довідок)	1,57	2,16	1,17
5122	Кухарі	2,39	4,79	15,4
5123	Офіціанти та буфетники	1,70	2,33	2,12
5131	Працівники, які забезпечують піклування та догляд за дітьми	1,46	1,27	0
5132	Працівники з надання послуг пацієнтам лікувальних закладів	2,75	3,65	0
5141	Перукарі	2,56	0,63	6,17
5169	Працівники захисних та охоронних служб	8,63	6,91	0
5220	Продавці в магазинах	14,11	17,69	1,82
5230	Продавці, які ведуть торгівлю з лотків та на ринках	3,79	0,12	0
7129	Будівельники, ремонтники споруд та верхолази	4,07	1,39	1,19
7212	Зварники та газорізальники	2,78	3,48	10,57
7231	Механіки та монтажники моторних транспортних засобів	3,72	0,69	8,52
7233	Механіки та монтажники сільськогосподарських та промислових машин	4,83	8,33	11,38
7241	Електромеханіки та електромонтажники	6,76	4,66	8,15
8211	Верстатники	2,49	3,65	2,9
8322	Водії автотранспортних засобів та робітники з обслуговування автотранспортної техніки	16,28	12,83	13,87
8331	Робітники з керування та обслуговування сільсько- та лісогосподарського устаткування	3,32	13,82	6,72

Джерело: авторські розрахунки

Враховуючи, що професійне ядро сформовано відповідно до професійної структури ринку праці та існуючого попиту на робітників у професійному розрізі, нами визначено частку у підготовці фахівців цих професій у системі закладів професійно-технічної освіти. Закладами ПТНЗ здійснюється підготовка кадрів за професіями, які відповідають професійним назвам робіт у Державному класифікаторі професій, зайняті та безробітні

обліковують за професійними групами, і це викликає певну складність щодо поєднання даних та впливає на чистоту розрахунків. Часто в закладах професійної освіти учнів готують за професійними назвами робіт, які відповідають професіям різних груп (наприклад, кухарі 5122 та кондитери 7412), тому учні таких суміжних професій враховувалися нами як підготовлені за обома професіями.

Як видно з аналізу, найбільше представленою професією у професійному «ядрі» зайнятих регіону є водії – 16,3%, вони також найбільш представлені й у структурі попиту на ринку (частка вакансій), і у структурі підготовки. Зварники, які мають суттєво меншу вагу як у структурі зайнятих, так і у структурі попиту, є найбільш популярною професією серед учнів професійних закладів освіти – 10,57%, ця ситуація характерна і для кухарів і для перукарів, що може пояснюватися інформаційним викривленням ринків та недостовірними сигналами для споживачів освітніх послуг.

Саме структурний аналіз професійного ядра робітничого сегмента ринку праці регіону дозволив визначити наймасовіші професії регіону та, відповідно, порівняти її зі структурою підготовки робітничих кадрів регіону. Одним із напрямів мінімізації дисбалансів (зокрема освітньо-професійних) на регіональних ринках праці є збалансування підготовки кадрів із потребами регіональної економіки, що аж ніяк неможливе без належного виявлення актуальних запитів економіки на кадри різної кваліфікації. Підготовка та перепідготовка робітничих кадрів здійснюється системою професійно-технічної освіти, що перебуває у стадії реформування та приведення у відповідність до потреб ринку праці та економіки області. В області функціонує 176 суб'єктів освітньої діяльності, з яких 30 закладів професійної (професійно-технічної) освіти II–III атестаційного рівня. Підготовка закладами ПТО Запорізької області здійснюється за 83 професіями, що задовольняють потребу в робітниках для промисловості, торгівлі, сільського господарства, будівництва, транспорту та зв'язку. Найбільш представленими професіями у закладах ПТНЗ Запорізької області залишаються водії (28%

усіх випускників ПТНЗ), трактористи сільськогосподарського виробництва (15%), слюсарі-ремонтники (15–16%), електрогазозварювальники (12–13%) (табл. 6).

Таблиця 6

Професійна структура випускників ПТНЗ Запорізької області

Назва професії	Код професії ¹	2017/2018 навчальний рік			2018/2019 навчальний рік		
		Первинна профпідготовка випускників шкіл	Професійне навчання	Усього	Первинна профпідготовка випускників шкіл	Професійне навчання	Усього
Електрогазозварник	7212	11,04	25,38	13,24	11,21	24,2	12,3
Слюсар-ремонтник	7233	12,05	42,13	16,67	12,75	38,4	15,4
Слюсар з механоскладальних робіт	7233	1,56	0,00	1,32	2,31	0,00	1,53
Слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування	7233	13,25	0,00	11,21	14,3	0,00	12,5
Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування	7241	9,02	8,63	8,96	9,12	9,01	9,02
Токар	8211	1,66	0,00	1,40	1,51	0,00	1,32
Оператор верстатів із програмним управлінням	8211	1,84	0,00	1,56	1,2	0,00	1,12
Контролер верстатних та слюсарних робіт (верстатні роботи)	8211	1,93	0,00	1,64	1,54	0,00	1,32
Водій автотранспортних засобів	8322	30,82	17,26	28,74	28,6	16,26	27,74
Тракторист-машиніст сільськогосподарського (лісогосподарського) виробництва	8331	16,84	6,60	15,26	16,84	6,60	15,26

Джерело: розраховано за даними первинної звітності ПТНЗ Запорізької області.

У загальному випуску переважає первинна професійна підготовка випускників шкіл, хочау професійному розрізі для слюсарів-ремонтників та електрогазозварювальників характерне переважання професійного навчання, що пояснюється тим, що отримання компетенцій за цією професією суттєво збільшує шанси на отримання додаткового доходу та трудової міграції. Зважаючи на демографічну ситуацію, поступово зменшується кількість випускників закладів професійної освіти.

За даними обласного центру зайнятості (табл. 7), частка випускників серед зареєстрованих безробітних у професійному розрізі залишається вагомою.

Таблиця 7

Частка випускників ПТНЗ у складі зареєстрованих безробітних, %

Назва професії	Код професії	2014	2015	2016	2017	2018
Водій автотранспортних засобів	8322	38	46,2	30	22,2	25,1
Тракторист	8331	21,5	40,7	26,7	6,7	28,6
Електрогазозварник	7212	42,7	31,4	32,3	54,2	20
Слюсар з ремонту рухомого складу, слюсар з ремонту сільськогосподарських машин	7233	45,1	44,2	8,9	50	42,3

Джерело: розраховано за даними Запорізького обласного центру зайнятості. URL: <https://zap.dcz.gov.ua/analytics/view>

Незважаючи на суттєву потребу роботодавців у заміщенні вакантних посад робітничих професій, випускники-слюсарі є на ринку найменш конкурентними. Роботодавці, у пошуку робітників покладають мало сподівань на послуги центрів зайнятості, і не використовують саме такі інструменти. За результатами проведеного опитування в межах виконання проєкту «Модернізація системи професійно-технічної освіти для потреб регіонального ринку праці», що проводилося з 05 по 26 грудня 2019 р. в Запорізькій області, роботодавці відзначили неефективність пошуку працівників через канали Державного центру зайнятості (табл. 8).

Таблиця 8

Відповідь на запитання: «Наскільки високі, на Вашу думку, шанси знайти необхідного працівника у Запорізькій області за допомогою...?»

...за допомогою:	Є високі шанси	Середні шанси	Практично жодних шансів
районних центрів зайнятості	16,7	35,0	40,0
комерційних кадрових агенцій	21,7	33,3	28,3
звернення безпосередньо до роботодавця	65,0	21,7	5,0
через оголошення в газетах	36,6	31,7	25,0
спеціальні сайти пошуку роботи в Інтернеті	40,0	48,4	8,3
соціальні мережі, особисті зв'язки, контакти	51,7	38,3	8,3

Джерело: за даними соціологічного опитування учнів ПТНЗ, безробітного населення та роботодавців Запорізької області⁵

⁵Соціологічне опитування учнів ПТНЗ, безробітного населення та роботодавців щодо ситуації на регіональному ринку праці, проведено в рамках проєкту «Модернізація системи професійно-технічної освіти для потреб регіонального ринку праці» ГО «УІСДіменіО.Яремен-ка» за участю ДУ «Інститут економіки

За даними проведеного соціологічного дослідження переважна більшість респондентів доволі стримано оцінювали тенденції на регіональному ринку праці та власні перспективи щодо можливостей працевлаштування (табл. 9).

Таблиця 9

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Наскільки Ви згодні з кожним із наведених тверджень?», %

	Учні ПТНЗ			Безробітні			Роботодавці		
	Згоден/а	Не згоден/а	ВВ*	Згоден/а	Не згоден/а	ВВ	Згоден/а	Не згоден/а	ВВ
Найближчим часом кількість безробітних у Запорізькій області збільшуватиметься	64,4	22,6	13,0	76,1	15,4	8,5	71,7	20,0	8,3
Нині не можуть знайти роботу лише ті, хто хоче надмірно високої зарплати або ледачі	66,4	20,5	13,1	54,6	40,2	5,2	71,7	20,0	8,3
Держава зобов'язана працевлаштувати усю молодь, яка досі ще не мала робочого місця	70,4	16,3	13,3	56,9	36,9	6,2	61,6	33,4	5,0
Працездатна людина виключно сама має відповідати за свій матеріальний добробут	69,8	15,1	15,1	74,8	21,9	3,3	85	11,7	3,3
Наявність вищої освіти та високої кваліфікації забезпечують можливість сьогодні знайти гідну роботу	57,8	26,7	15,5	55,6	39,2	5,2	68,3	31,7	0,0

ВВ* – важко відповісти.

Джерело: за даними соціологічного опитування учнів ПТНЗ, безробітного населення та роботодавців Запорізької області

Так, оцінюючи ситуацію на регіональному ринку праці, переважна більшість респондентів очікували, що найближчим часом кількість безробітних у Запорізькій області збільшуватиметься. Опитані особи були

та прогнозування НАН України». Вибіркова сукупність опитування моніторингу становила 907 учнів ПТНЗ, 306 пошукувачів роботи та безробітних, 60 представників підприємств. Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках іспіввідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становили 2,00 – 3,33 відсотка. Представлені результати характеризують оцінку рівня обізнаності населення Запорізької області щодо ситуації на регіональному ринку праці та попиту на робітничі професії.

впевнені, що неможливість знайти роботу залежить від надмірно високих запитів пошукачів щодо рівня оплати праці, дуже актуальним це твердження було для роботодавців.

У Запорізькій області зафіксовано достатньо високі патерналістські настрої особливо серед учнівської молоді: більшість респондентів вважали, що держава зобов'язана працевлаштувати усю молодь, яка досі ще не мала робочого місця. У той самий час більшість, у цьому випадку переважали представники роботодавців, не схильна у всьому покладатися на державу. Респонденти були згодні, що працездатна людина виключно сама має відповідати за свій матеріальний добробут, а наявність вищої освіти та високої кваліфікації забезпечують можливість сьогодні знайти гідну роботу.

За результатами дослідження серед опитаних учнів ПТНЗ 24,3 % планувало продовжити навчатися далі у вищому навчальному закладі, 24,2 % хотіли шукати роботу тільки відповідно до набутого фаху, 10,3 % були згодні на будь-яку роботу, а 21,5 % мали на меті створити власний бізнес. При цьому 47,2 % опитаної учнівської молоді зазначили, що не планують працювати за фахом, або ще не вирішили цього питання. Перелік 10 спеціальностей, за якими навчаються опитані, та професій, що хотіли б опанувати ті учні, які втратили бажання працювати за фахом, наведено у таблиці 10.

Більшість учнів стверджували, що обирали спеціальність, вважаючи її цікавою (25,2 %) або престижною (21,4 %). Деякі респонденти наголошували на тому, що до вибору спеціальності їх спонукала порада батьків (16,3 %), друзів (4,1 %) чи шкільного психолога й вчителів (0,8 %). Гарантію достатнього рівня заробітної плати, як причину обрання спеціальності, назвали 12,6 % опитаних учнів, 11,7 % – легкість пошуку роботи за цією спеціальністю.

Таблиця 10

**ТОП-10 фактично опановуваних та омріяних спеціальностей
учнів ПТНЗ Запорізької області**

Спеціальність, за якою навчаються фактично			Спеціальність, професія, яку хотіли б опанувати (за умови, якщо не має планів працювати за професією)			
Код КП	Назва спеціальності	Частка усіх опитаних %	Код КП	Назва спеціальності	Частка серед усіх опитаних %	Серед тих, хто не планує працювати за професією або ще не вирішив, %
723 3	Механіки та монтажники сільськогосподарських та промислових машин	22,7	121 0	Керівники підприємств, установ та організацій (відкрити власний бізнес – прим.)	2,4	5,1
723 1	Механіки та монтажники моторних транспортних засобів	18,7	213 2	Професіонали в галузі програмування	2,1	4,4
832 2	Водії автотransпортних засобів та робітники з обслуговування автотransпортної техніки	18	245 2	Професіонали в галузі образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва	1,4	3
833 1	Робітники з керування та обслуговування сільсько- та лісогосподарського устаткування	15,4	514 1	Перукарі, гримери-пастижери та косметики	1,4	3
721 2	Зварники та газорізальники	13,7	721 2	Зварники та газорізальники	1,3	2,8
724 1	Електромеханіки та електромонтажники	9,5	832 2	Водії автотransпортних засобів та робітники з обслуговування автотransпортної техніки	1,1	2,3
821 1	Верстатники	8,9	244 5	Професіонали в галузі психології	1	2,1
831 1	Машиністи локомотивів та спеціальних машин на залізниці, помічники	8,9	516 2	Міліціонери	0,9	1,9

	машиністів та кочегари паровозів					
713 3	Штукатури	8,7	–	Військовий	0,8	1,6
714 1	Маляри	7,2	232 0	Викладачі середніх навчальних закладів	0,7	1,4

Джерело: за даними соціологічного опитування учнів ПТНЗ, безробітного населення та роботодавців Запорізької області

Можливість вчитися на бюджеті була вирішальною для 4,2 % учнівської молоді. Опитані учні ПТНЗ, які виказали небажання працювати за здобутою спеціальністю, назвали низку причин, що викликали їх незадоволення своїм вибором та спонукали змінити плани щодо цієї спеціальності (табл. 11).

Таблиця 11

Розподіл відповідей респондентів на запитання «Якщо не плануєте (не вирішили) працювати за професією, то вкажіть три основні причини.»

	Серед усіх опитаних, N=907	Серед тих, хто не планує працювати за професією або ще не вирішив, N=428
Втратив інтерес до професії	14,3	30,4
Умови праці не відповідають очікуваням	11,9	25,2
Відсутність перспектив кар'єрного зростання	11,7	24,8
Не влаштовує розмір заробітної плати	11,6	24,5
Вже знайшов/ла маю роботу не за професією, яка мене влаштовує	8,3	17,5
Складно працевлаштуватися за фахом (немає вакансій)	8,2	17,3
Не престижність професії	7,6	16,1
За станом здоров'я	7,5	15,9
Інше (буду вчитися на іншу професію; потрібні великі гроші, щоб влаштуватися)	1,4	3,0

Джерело: за даними соціологічного опитування учнів ПТНЗ, безробітного населення та роботодавців Запорізької області

Слід зазначити, що більша частина як учнівської молоді, так і безробітного населення хотіла працювати у своєму регіоні. Однак серед учнів ПТНЗ більше, ніж серед безробітних, тих осіб, хто планує виїхати за межі Запорізької області для пошуку роботи (рис. 4).

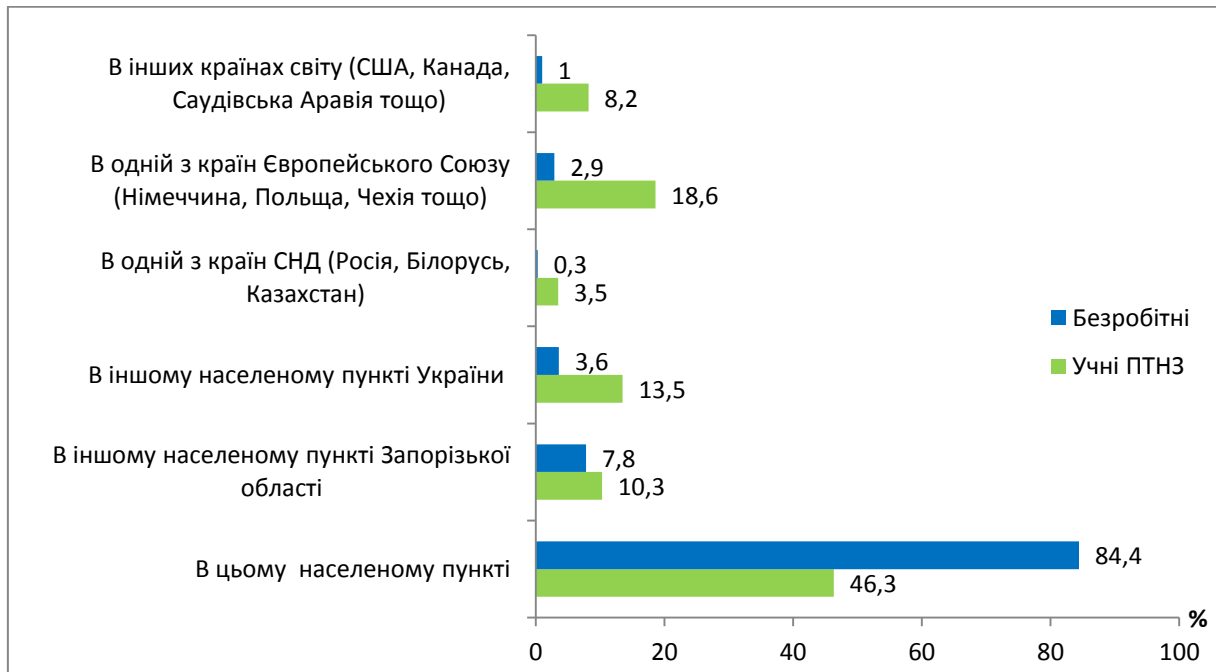

Рис. 4. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Де Ви плануєте(хотіли б) працювати?»

Джерело: за даними соціологічного опитування учнів ПТНЗ, безробітного населення та роботодавців Запорізької області

За результатами опитування більша частина учнів ПТНЗ (56,6 %) хотіла після закінчення навчального закладу працювати у своєму населеному пункті. В інших регіонах України планували працювати 13,5 % опитаних учнів, на пошук роботи у країнах ЄС націлено 18,6 %, у країнах СНД – 3,5 %, та в інших країнах світу – 8,2 % опитаних молодих людей. Таким чином на виїзд за межі України налаштовано 30,3 % сьогоденних учнів ПТНЗ Запорізької області, а виїхати за межі регіону планували 43,8 % опитаних молодих осіб.

Враховуючи, що на підготовку робітничих кадрів у професійно-освітніх закладах області витрачаються кошти місцевого бюджету, питання працевлаштування молоді на підприємствах регіону є вкрай актуальним. Молодь найбільш мобільна частина робочої сили, тому для збереження

трудового потенціалу регіону слід підтримати позитивні настрої учнів ПТНЗ та спрямувати їх на регіональний ринок праці, окресливши для них перспективи працевлаштування на підприємствах Запорізької області.

Роботодавці регіону під час опитування зазначали, що при пошуку працівників стикалися із певними проблемами (рис. 5).

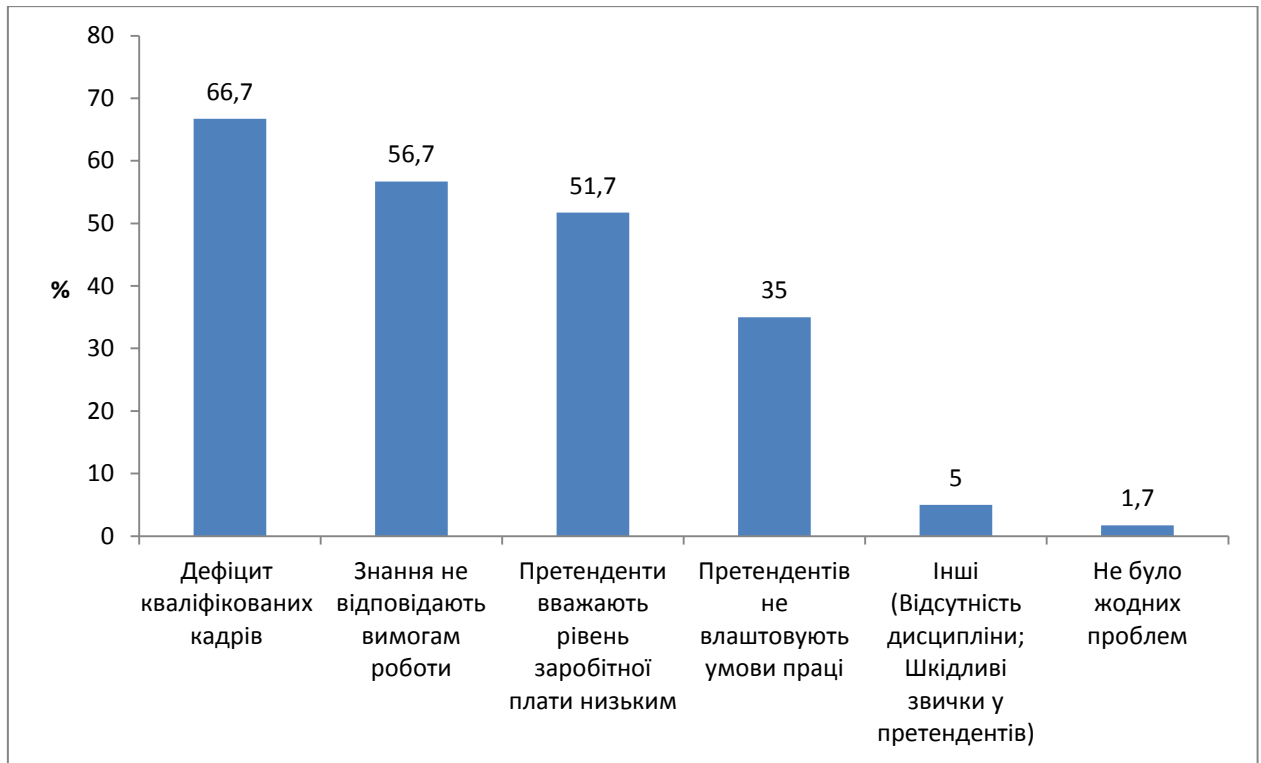

Рис. 5. Розподіл відповідей роботодавців на запитання «З якими проблемами Ви стикалися при пошуку працівників?» Усі слухні відповіді.

Джерело: за даними соціологічного опитування учнів ПТНЗ, безробітного населення та роботодавців Запорізької області

За результатами соціологічного опитування тільки 1,7 % роботодавців регіону не мали жодних проблем при пошуку працівників. Більшість опитаних роботодавців акцентували увагу на дефіциті кваліфікованих кадрів (66,7 %) та на невідповідності знань претендентів і вимог, що до них висуваються для виконання професійних обов'язків (56,7 %). Крім того баланс інтересів роботодавців та пошукачів роботи у питанні, пов'язаному із рівнем оплати праці, залишається сьогодні доволі гострим: 51,7 % роботодавців зазначили, що претенденти вважають рівень заробітної плати низьким.

Висока оплата праці є найбільш важливим аргументом при виборі місця роботи як на думку безробітних, так і на переконання учнів ПТНЗ. За результатами опитування проведено ранжування переліку й інших умов праці, важливих для пошукачів при обранні місця роботи (рис.6).

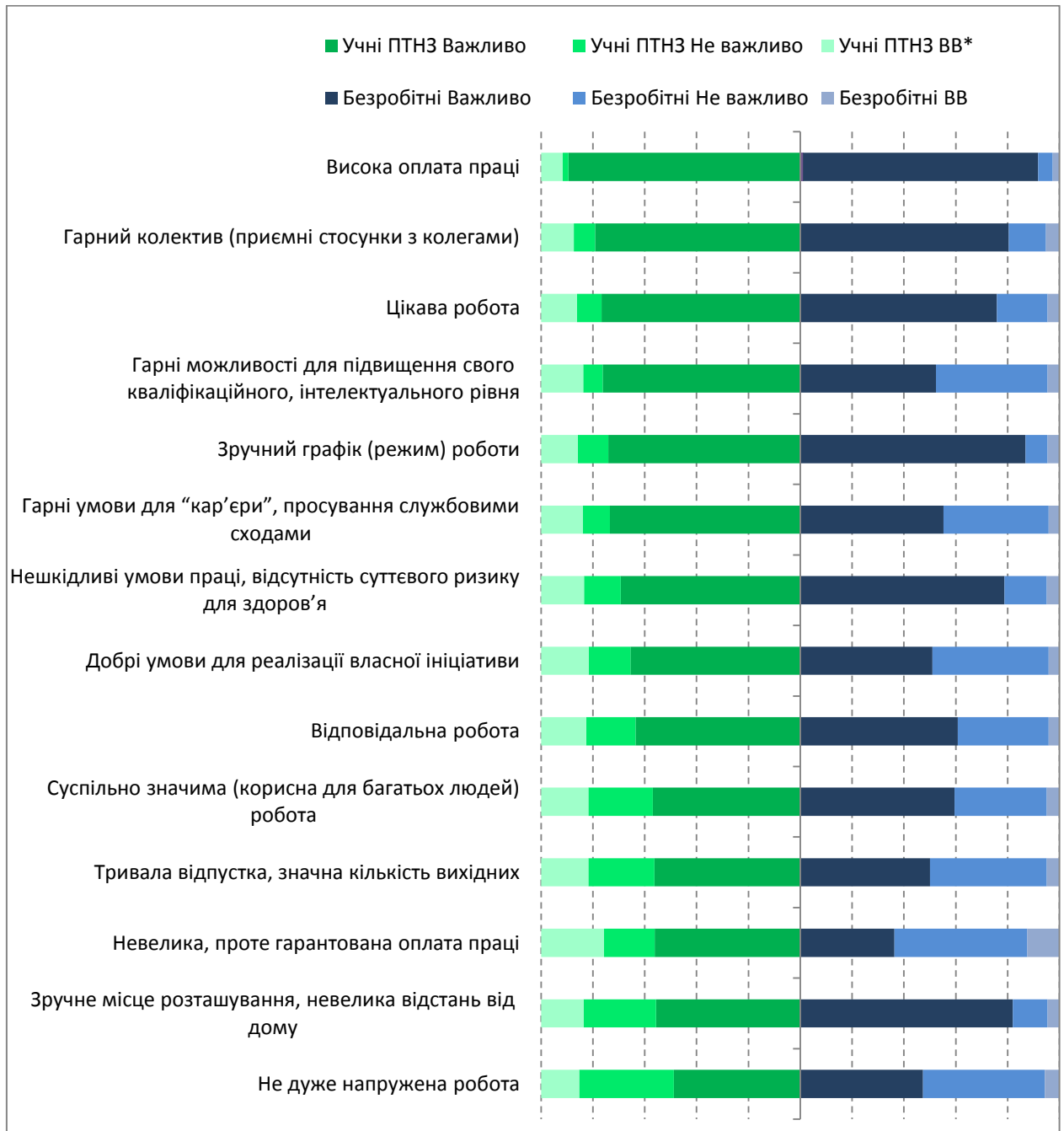

Рис. 6. Розподіл відповідей безробітних та учнів ПТНЗ на запитання «Наскільки, для Вас важливо при виборі місця роботи...?»

ВВ* – важко відповісти.

Джерело: за даними соціологічного опитування учнів ПТНЗ, безробітного населення та роботодавців Запорізької області

Як зазначалося вище висока оплата праці є найбільш переконливим аргументом для респондентів: 89,5 % опитаних учнів ПТНЗ та 90,8 % безробітних вважали, що рівень заробітної плати важливий при обранні місця роботи. Безробітне населення у більшій мірі (86,9 %), ніж, молодь (74,1 %) надавало перевагу роботі зі зручним графіком. Нешкідливі умови праці, відсутність суттєвого ризику для здоров'я більше цінувалося безробітними (78,8 %), ніж молодими (69,3 %) людьми. Також безробітні більше, ніж учні ПТНЗ звертали увагу на зручність розташування місця роботи: 82 % опитаних безробітних вважали невелику відстань від роботи до дому важливою перевагою, і тільки 55,6 % опитаних учнів зазначили важливість цього пункту.

Молоді важливішими представлялися можливості для підвищення кваліфікаційного та інтелектуального рівня (76,2 % опитаних учнів проти 52,3 % безробітних вказали, що для них це важливо), гарні умови для "кар'єри" та просування службовими сходами (73,4 % молодих людей та 55,3 % безробітних визнали це важливим) та добрі умови для реалізації власної ініціативи (65,5 % опитаних учнів ПТНЗ проти 51 % опитаних безробітних зазначили, що для них ця умова важлива при виборі місця роботи). Також молодь більше, ніж безробітні переймалася питаннями тривалості відпустки та кількості вихідних.

Як для молодих людей, так і для безробітних важливим був гарний колектив: 79,2 % учнів ПТНЗ та 80,4 % безробітних вказали, що приємні стосунки з колегами для них важливі. Цікава робота приваблює однаково і молодь, і більш досвідчених респондентів: 76,7 % опитаної молоді та 75,8 % безробітних вказали на важливість цікавої роботи. Також однаково вагомим для респондентів має суспільно значима та відповідальна робота.

Результати опитування свідчать, що деякі учні ПТНЗ вже мали досвід роботи: 42,1 % опитаних молодих людей працювали на тимчасових підробітках, а 29,7 % працювали за спеціальністю. В усіх регіонах України й у Запорізькій області зокрема, відзначається загальний спад економічної

активності – закриття підприємств, згорання виробництва та зменшення попиту на ринку праці. Крім цих загальноекономічних факторів при пошуку роботи молоді працівники стикалися із деякими особистісними проблемами (табл. 12).

Таблиця 12

Розподіл відповідей учнів ПТНЗ на запитання «Якщо Ви вже працювали або шукали роботу, то з якими проблемами Ви стикалися при пошуку роботи?»

	Усі слушні відповіді, %
Небажання роботодавця брати мене на роботу через мій вік	30,9
Небажання роботодавця брати мене на роботу через брак досвіду	19,4
Не було підходящої роботи за рівнем оплати	16,8
Не було підходящої роботи за спеціальністю	12,8
Байдужість з боку працівників центру зайнятості	10,0
Небажання роботодавця брати мене на роботу через мою стать	2,5
Інші (не підходив графік роботи; поганий колектив; не шукав/ла роботу взагалі)	4,4
Не було жодних проблем	30,3

Джерело: за даними соціологічного опитування учнів ПТНЗ, безробітного населення та роботодавців Запорізької області

Моніторинг переліку проблемних ситуацій, з якими стикалися молоді громадяни свідчить, що 30,9 % опитаних учнів ПТНЗ вважали свій вік основною перешкодою на шляху до працевлаштування, 19,4 % молодих людей вказали на брак досвіду як на причину, через яку роботодавці не бажали брати їх на роботу. Не було підходящої роботи за рівнем оплати для 16,8 %, а за спеціальністю – для 12,8 % опитаних учнів ПТНЗ. Байдужість з боку працівників центру зайнятості вважали проблемою 10,0 % опитаних молодих людей, а 2,5 % вказали на гендерну дискримінацію як на проблему при пошуку роботи в регіоні.

Проблеми із браком досвіду, дефіцитом кваліфікованих кадрів та невідповідністю знань пошукачів і вимог, що висувають роботодавці, є

актуальними для всіх суб'єктів регіонального ринку праці. На цьому наголошували всі респонденти: учні ПТНЗ, безробітні та представники роботодавців. Так якість отриманої освіти працівників в цілому не відповідає вимогам ринку праці визначили 33,3 % роботодавців, 35,5 % безробітних визнали власну освіту такою, що не відповідає вимогам ринку праці, а 77,6 % учнів ПТНЗ усвідомлювали, що відповідний рівень освіти/кваліфікації є важливим для успішного пошуку роботи та успішного працевлаштування.

Для виправлення освітнього дисбалансу майже половина опитаних роботодавців вже сьогодні співпрацює з професійними навчальними закладами. Десятку лідерів серед навчальних закладів, з якими співпрацюють підприємства Запорізької області, представлено у таблиці 13.

Таблиця 13

ТОП-10 навчальних закладів, з якими співпрацюють підприємства Запорізької області,

% опитаних роботодавців, які обрали відповідний навчальний заклад для співпраці

№ з/п	Навчальний заклад	%
1.	Національний університет «Запорізька політехніка»	10,0
2.	Запорізький центр професійно-технічної освіти (ЗЦПТО)	6,7
3.	Запорізький національний Університет	6,7
4.	Запорізька державна інженерна академія	6,7
5.	Запорізький професійний ліцей автотранспорту	5,0
6.	Запорізьке вище професійно-технічне училище сфери та послуг (ПТУ №38)	3,3
7.	Запорізький Правобережний професійний ліцей (ЗППЛ)	3,3
8.	Бердянський машинобудівний професійний ліцей	3,3
9.	Бердянський коледж Таврійського агротехнічного університету	3,3
10.	Запорізький металургічний технікум	3,3

Джерело: за даними соціологічного опитування учнів ПТНЗ, безробітного населення та роботодавців Запорізької області

Роботодавці при організації роботи із навчальними закладами мають на меті розвивати такі види співпраці:

- пошук працівників – 83,3 %;

- удосконалення та узгодження вмінь та навиків відповідно до вимог робочих місць – 50,0 %;
- організація виробничої практики – 51,7 %;
- участь у ярмарках вакансій – 50,0 %;
- направлення працівників для підвищення кваліфікації – 46,7 %;
- розвиток інституту наставництва 45,0 %;
- стажування учнів на нашому підприємстві – 43,3 %;
- підтвердження неформальної отриманої на підприємстві освіти/кваліфікації – 31,7 %.

Крім того для підвищення якості професійної підготовки працівників роботодавці готові відрахувати певні грошові внески в ПТНЗ; брати на виробничу практику учнів ПТНЗ, з подальшим працевлаштуванням, наприклад, електромонтерів, слюсарів-ремонтників, машиністів мостового крану; проводити курси з підвищення кваліфікації, організовувати тренінги по профільному навчанню та цільові майстер-класи.

Під час дослідження збалансованості ринків праці та освіти Запорізької області, проведене експертне опитування, що допомогло визначити перспективистосовно зміни попиту на робочу силу у професійному розрізі (табл. 14).

Як відзначають експерти, протягом найближчого періоду на ринку праці очікуються несуттєві зміни попиту в розрізі професій. Так, , на думку експертів, зміни торкнуться насамперед трактористів, продавців непродовольчих товарів, які, найімовірніше, перемістяться з сегмента I до сегмента II, тобто на ці професії очікується стагнація попиту. Найімовірніше, попит на адміністраторів, помічників вихователя, слюсарів механоскладальних робіт, електрогазозварювальників, слюсарів-сантехніків не змінюватиметься і характеризуватиметься стагнацією, що дозволить умовно перемістити ці професії із сегменту II до сегменту III. Одночасно попит на токарів та офіціантів скоріше за все зростатиме, що дасть цим

професіям перейти до сегменту II. На думку експертів, зростатиме попит на кухарів та молодших медичних сестер, що відповідає теорії життєвого циклу.

Таблиця 14

Розподіл відповідей експертів щодо перспективної потреби на робочу силу

Професія	I звуження	II стагнація	III зростання	IV активне зростання
Адміністратор	18,42	39,47	39,47	2,63
Кухар	5,26	36,84	50,00	7,89
Офіціант	7,89	34,21	57,89	0,00
Помічник вихователя	18,42	63,16	18,42	0,00
Молодша медична сестра (санітарка, санітарка- прибиральниця, санітарка- буфетниця та ін.)	42,11	52,63	5,26	0,00
Охоронник	10,53	65,79	23,68	0,00
Продавець продовольчих товарів	0,00	28,95	47,37	23,68
Продавець непродовольчих товарів	13,16	34,21	28,95	23,68
Продавець-консультант	5,26	34,21	34,21	26,32
Робітник з комплексного обслуговування й ремонту будинків	7,89	42,11	34,21	15,79
Слюсар-сантехнік	26,32	28,95	34,21	10,53
Електрогазозварник	13,16	36,84	34,21	15,79
Слюсар-ремонтник	5,26	52,63	31,58	10,53
Слюсар з механоскладальних робіт	36,84	31,58	18,42	13,16
Слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування	7,89	34,21	55,26	2,63
Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування	5,26	23,68	60,53	10,53
Токар	23,68	31,58	34,21	10,53
Водій автотранспортних засобів	5,26	23,68	52,63	18,42
Тракторист-машиніст сільськогосподарського (лісгосподарського) виробництва	5,26	31,58	47,37	15,79
Тракторист	5,26	44,74	36,84	13,16

Джерело: зведено авторами на основі опитування експертів Запорізької області.

Результати опитування експертів щодо перспективної забезпеченості регіонального ринку праці робітничими кадрами дало змогу визначити, що в цьому процесі найвагоміша роль належить державі (роль суб'єкта в досягненні цілі оцінювалася експертами на рівні 36,8% зі 100% можливих) та

органам регіональної влади (29,8%). До найменш впливових суб'єктів експерти віднесли заклади професійної підготовки та місцеві громади (рис. 7).

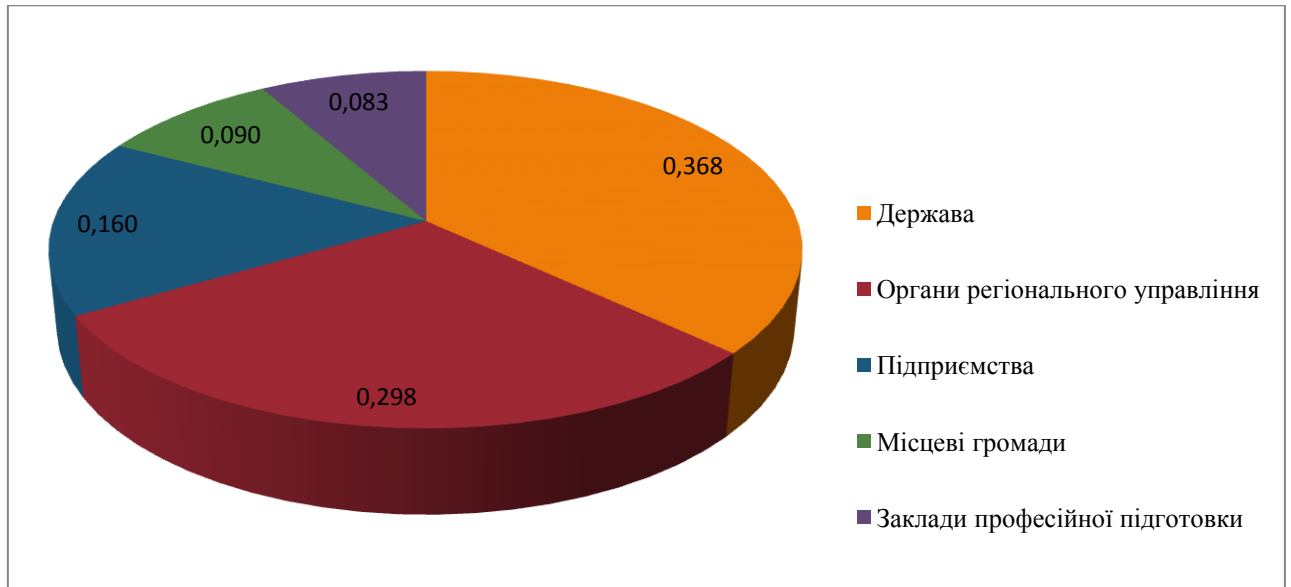

Рис. 7. Оцінка впливовості акторів при ліквідації диспропорційності розвитку ринків праці та освітніх послуг

Джерело: за результатами експертного опитування

Ієрархізація проблеми забезпеченості кваліфікованими робітниками регіональної економіки дала змогу для кожного з акторів виокремити основні цілі та інструменти їх досягнення на рівні регіонального ринку праці. За результатами експертного опитування отримано кількісні оцінки вагомості кожного з компонентів цієї проблематики, результати якої наведено на рис. 8. Так, на думку експертів, держава має забезпечити створення нормативно-правового поля та забезпечити ефективність інвестування у розвиток професійної підготовки.

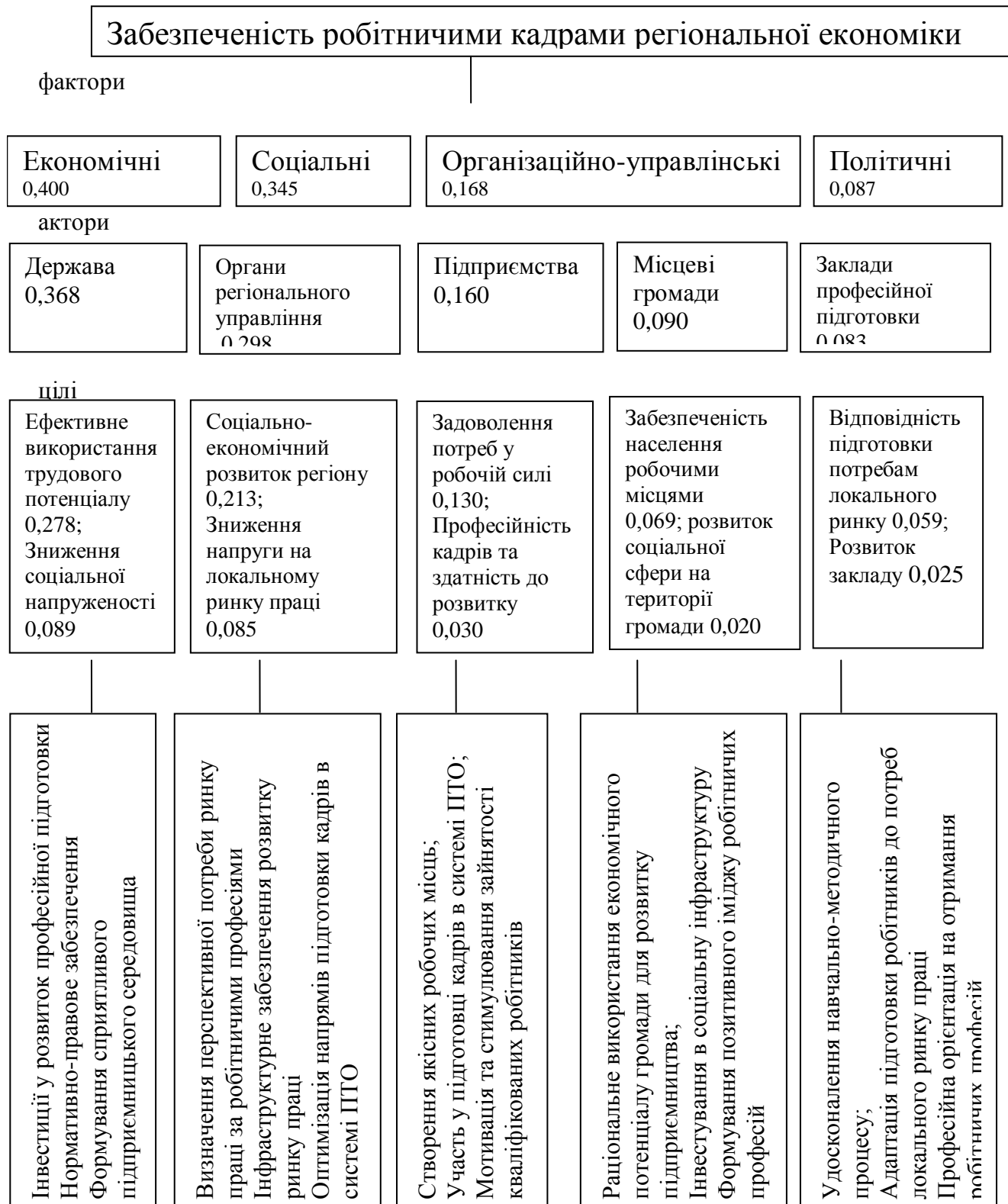

Рис. 8. Ієрархічна модель забезпеченості робітничими кадрами регіональної економіки

Серед основних нормативно-правових документів можна відзначити Закон України «Про освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про професійний розвиток працівників», постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», «Про затвердження переліку професій загальнодержавного значення, підготовка за якими здійснюється за кошти державного бюджету», «Про затвердження Порядку підтвердження результатів неформального професійного навчання за робітничими професіями», регуляторні акти Кабінету Міністрів України, що стосуються регулювання та розвитку дуальної форми навчання, а саме «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти».

Основними завданнями регіональної влади, враховуючи процеси децентралізації, експерти визнали оцінку перспективної потреби ринку праці за робітничими професіями та інфраструктурне забезпечення його розвитку. Державні суб'єкти донедавна майже повністю визначали політику ПОН та здійснювали контроль за її виконанням. На сьогодні на регіональному рівні управління ПТО здійснює департамент освіти і науки Запорізької облдержадміністрації. Дорадчо-консультативним органом з питань координації діяльності заінтересованих органів та організацій у сфері розвитку професійної освіти та визначення регіонального замовлення на підготовку кадрів, модернізації мережі професійно-технічних закладів Запорізької області є регіональна рада професійної освіти (стейкхолдерів) при Запорізькій обласній державній адміністрації. Відповідно, на думку експертів, оцінка перспективного попиту на професії допомагатиме регіональній владі оптимізувати напрями підготовки робітничих кадрів у системі ПТО.

У створенні робочих місць, а також у мотивації та стимулюванні зайнятості кваліфікованих робітників роль підприємств є визначальною. Так, за даними Запорізької обласної державної адміністрації, у 2018–2020 рр. за підтримки облдержадміністрації в Запорізькій області реалізовувалася та реалізовуватиметься низка масштабних інвестиційних проєктів, завдяки яким прогнозується створення нових робочих місць. Очікується розвиток альтернативної енергетики (сонячна електростанція на території Токмацького району, вітрових електростанцій на територіях Приазовського, Приморського, Бердянського та Мелітопольського районів області) та створення «зелених» робочих місць, що потребує формування у робітників новітніх компетенцій. Поряд із цим очікується подальше впровадження новітніх технологій, уведення нових і відновлення роботи існуючих потужностей суб'єктів господарювання у сфері сільського господарства (перевантажувальний термінал, сховище для плодово-ягідних культур, тваринницьке приміщення, свиноферми). За оцінками економічного департаменту облдержадміністрації Запорізької області, протягом 2019–2020 рр. на цих об'єктах планується працевлаштувати до 17 тис. осіб щороку.

І, узагальнюючи можливі сценарії розвитку подій щодо забезпечення регіону кадрами, експерти відзначили, що найімовірнішим сценарієм перспективної ситуації на ринку праці в частині забезпеченості кваліфікованими кадрами є сценарій «Розвиток» – 43,7% порівняно із 39,4% імовірності для сценарію «Проекція» та 16,4% для сценарію «Занепад». Згідно з таким розподілом освітньо-професійні дисбаланси поступово зменшуватимуться та роботодавці отримуватимуть робітничі кадри відповідної якості.

Забезпечення збалансування обсягів та структури підготовки робітничих кадрів із потребами ринку праці залежить від ефективності діяльності системи професійної освіти і навчання (у контексті інноваційно зорієнтованих змін ринку праці), темпів створення організаційно-економічних передумов для становлення «економіки знань». Серед найбільш

важливих напрямів реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти, спрямованих на підвищення ефективності її діяльності в умовах інноваційних змін, слід відзначити такі: забезпечення чіткого розподілу повноважень з управління та фінансування у сфері професійно-технічної освіти; розширення автономії закладів професійної (професійно-технічної) освіти у частині розроблення та впровадження навчальних програм; розроблення освітніх стандартів (за участі роботодавців); запровадження інноваційних технологій викладання та підвищення кваліфікації педагогів; розбудови державно-приватного та публічно-приватного партнерства на засадах співфінансування і спільного управління закладами професійно-технічної освіти. Сучасний світ вимагає розширення меж компетентності кваліфікованих робітників у частині вмінь та навичок управління сучасним технологічним обладнанням, опанування нових видів продукції, освоєння суміжних професій, що потребує від освітніх закладів модернізації існуючих та розроблення новітніх освітніх програм і стандартів. Соціальний діалог з усіма стейкхолдерами регіону з метою розширення кола користувачів освітніми послугами навчальних закладів у контексті залучення дорослого населення, підвищення кваліфікації зайнятого населення потребуватиме методичного, інституційного та ресурсного забезпечення, що і є перспективами для дослідження.